

БІБЛІЙНІ АНТРОПОНІМИ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Звернення Лесі Українки до Біблії пояснюється насамперед тим, що Святе письмо – це невичерпне джерело “вічних” тем, ідей, мотивів, образів, знайомих широкому загалу у всьому світі. Безперечно, свою власну творчість письменниця бачила в контексті світового літературного процесу. Переважна більшість творів Лесі Українки християнського циклу – це драми, що стали новим явищем в українській літературі і театральній культурі та принесли письменниці славу драматурга-новатора. Звернувшись до “вічних” сюжетів, Леся Українка концентрувала певні ідеї, являючи їх у нетрадиційному для українського театру зрізі – не в соціально-побутовому, а у філософсько-ідеологічному. Глибокий інтерес до історії християнства, до його витоків, особливо до особи Ісуса Христа, Леся Українка пояснювала прагненням самій відчувати “пахощі” древніх епох, прочитавши й осмисливши першоджерела, оскільки на чужу інтерпретацію вона не могла і не хотіла покладатися. Так, сучасні дослідники історії української літератури підкреслюють, що Лесі Українці належить особлива роль у трансформації наративності, сформованої в межах натуралізму і позитивізму, їй належить також критика засад народницького дискурсу. Письменниця розмикає автократний, лінійний (однотипний) наративний дискурс і вводить в українську літературу твори, в яких переважає мовна гра і свобода інтерпретації в обробках традиційних сюжетів. Не менш важливим при осмисленні творів християнської тематики є і те, що письменниця оригінально інтерпретувала знані традиційні сюжети, ламаючи стереотипи їхнього сприйняття. Леся Українка сполучала пласти традиційних сюжетів і пласти національної дійсності, нарації і дискурс на підтекстовому рівні, а також через читання традиційно аналізованих подій та характерів у плані національного світобачення і світорозуміння. Цікавим у цьому плані є простеження місця і значення у творах християнської тематики Лесі Українки біблійних власних назв (онімів), котрі найперше, на нашу думку, відбивають ступінь авторського осмислення та інтерпретації зображуваних подій і характерів. Більшу частину біблійних онімів складають біблійні антропоніми, центральне місце серед яких посідає ім'я Ісуса Христа. У вірші письменниці “Якби я знав, що їм нема рятунку...” знаходимо саме таку, можна сказати, первинну номінацію Ісуса Христа: “... з нащадками такими не може бути вже Єгова в спілці”. У способах найменування особи Ісуса Христа відбивається, з одного боку, ставлення інших героїв, їх сприйняття та оцінка Христа як непересічної особистості, з другого – особа Спасителя подається в історичному контексті, з третього – завдяки різним номінаціям Ісуса Христа можна виявити концептуально-естетичне осмислення Боголюдини, Бога-Сина у художній спадщині Лесі Українки. Крім того, за ними можна певною мірою судити про деякі особливості ідіостилю Лесі Українки.

Оксана Петрушенко
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

ЛЕСЯ УКРАЇНКА: МІРКУВАННЯ ПРО УТОПІЮ

Коло інтересів Лесі Українки доволі широке – літературна творчість (поезія, проза, драматургія), театральне життя, політика, родинні та дружні стосунки. Проте є ще одна сфера діяльності Лесі Українки – це літературна критика. Саме в цьому контексті ми будемо розглядати її працю “Утопія в белетристиці”. Важливою особливістю цієї роботи є те, що утопія тут розглядається як літературний жанр. Відомо, що лише “Утопію” Т. Мора літературна критика

XVII–XIX століття розглядала як твір художньої літератури, всі інші утопічні твори розглядалися коментаторами в аспекті політичному, етичному, релігійному, економічному, але не у контексті красного письменства. Тому літературознавчий аналіз утопічних творів можна розглядати як особливу позицію та досягнення Лесі Українки. Іншим відкриттям Л. Українки слід вважати те, що вона зауважує: в утопії XVII–XIX ст. виникає ідея людської *самодіяльності*, *виборювання* чогось бажаного та належного, що принципово відрізняється від прагнення одержати щось з божественної волі. Подібне протиставлення утопічного та релігійного характеру соціальних змін здійснює М. Бердяєв у 20-ті роки в еміграції. Проте М. Бердяєв, окреслюючи це протиставлення, критикує утопістів за гординю і кваліфікує утопію як різновид ересі; Леся Українка ж підтримує активну позицію утопістів. Важливий аспект утопізму, на який звертає увагу Леся Українка – це його психологічна складова. У XVIII–XIX ст. література говорить переважно про зміст утопічних творів; Леся Українка ж звертає увагу на їх пристрасність, активізм, завзятість, пророче натхнення. Нарешті, слід відзначити цікаву думку щодо антиутопії: ще у біблійній традиції на людей, які порушили Божі заповіді та не діяли належним чином, чекали покарання та нещастя.

Отже, літературознавчий аналіз утопії, здійснений Лесею Українкою, дозволив їй зауважити такі аспекти утопізму, на які науковці, що досліджують утопію, звертають увагу значно пізніше – у середині та в кінці XX століття.

Наталія Гірня

Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

ВНЕСОК ЛЕСІ УКРАЇНКИ У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

На межі XIX–XX ст. модернізм став основним напрямом європейської культури. Модернізм (від фр. *moderne* – новітній, сучасний) приніс нові бачення культурного процесу загалом і літератури зокрема. Український літературний модернізм характеризується чіткою національною тематикою і відходом від етнографізму. Чільне місце в українській літературі посідає поезія Лесі Українки (1871–1913), яка зуміла поєднати шевченківські ідеї з новими темами і створити неперевершені поетичні шедеври. “Від часу шевченкового “Поховайте та вставайте, кайдани порвіте” Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст сеї слабосилої, хворої дівчини” (І. Франко). У ранніх творах Лесі Українки переважають характерні для української поезії 70–80-х рр. XIX ст. мотиви туги і навіть розпачу, властиві романтизму. Прикметною рисою творчості Лесі Українки є своєрідна міграція мотивів та образів ранньої лірики у писані пізніше драматичні твори, де ці образи поширювалися і поглиблювалися, набираючи нового символічного звучання. Саме Леся Українка зіграла провідну роль у розвитку драматичного жанру в українській літературі. Драми Лесі Українки виходили за межі етнографізму та побутової тематики. Так, незважаючи на те, що “Осіння казка” була “спробою пера” Лесі Українки у популярному тоді символічному стилі, вона стала одним із кращих символічних творів української та світової літератури. Зверталася Леся Українка і до античної тематики. Українська версія світової теми про Дон Жуана відображена у драмі “Камінний господар”; цю драму поетеса переробляла і скорочувала кілька разів, щоб, за власним висловом авторки, “сконцентрувати її стиль, наче якусь сильну есенцію, зробити його лаконічним, як написи на базальті, увільнити його від ліричної млявості ... уняти сюжет в короткі енергійні риси, дати йому щось “камінного”. Варто нагадати, що “Камінний господар” писався тоді, коли імперська критика посилювала шовіністичні напади на українську літературу, а частина російських інтелектуалів цілком серйозно заявляла про недоцільність існування української культури. Леся Українка закликала українських поетів видати книжку перекладів кращих європейських авторів, вкотре підтвердивши невичерпний потенціал рідної мови. “Камінний господар” теж став переконливим аргументом на користь української культури. На думку дослідників творчості Лесі Українки, драма-феєрія “Лісова пісня” вважається одним із найвищих мистецьких досягнень нашої поетеси. Слід зауважити, що